

quienes realmente aprovechará es a quienes busquen la coherencia y el vigor y tengan el espíritu dispuesto a abrirse a la imaginación científica y al estudio.

J. M. Pérez Tornero

Jaume Guillaumet, *La premsa comarcal. Un model català de periodisme popular*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 1983.

L'autor és un actiu periodista que ha treballat en el camp de la recopilació de dades sobre la premsa comarcal, fruits de la qual dedicació han estat nombrosos articles i els llibres *La nova premsa catalana* (1975), *La premsa de les comarques gironines* (1977), i el que ara ens ocupa. En aquesta obra l'autor vol tancar un cicle de tretze anys de treball sobre les característiques de la premsa comarcal, un terme que tot i l'antigor en l'ús ha contribuït a popularitzar d'acord amb l'impuls que ha pres en la Catalunya contemporània i molt especialment en la darrera etapa del franquisme a la democràcia com a fórmula dual, tant eina d'informació com arma de combat social i lingüístic.

La premsa comarcal és un llarg estudi, amb capítols coneguts com els publicats anteriorment a *Arrel* o la mateixa *Anàlisi*, dividit en tres parts, llibres anomena l'autor, que s'ocupen de la premsa comarcal a nivell definitori, històric, etc., de la premsa comarcal analitzada comarca per comarca en el llibre segon i els censos, elaborats pel mateix Guillaumet o altres com la Dipu-

tació de Barcelona, en el llibre tercer. Particularment suggerent és la part inicial on s'analitzen qüestions metodològiques com la periodicitat, la tipologia, la llengua..., en un intent de clarificació i definició dels principals trets específics de la premsa comarcal catalana. La manca de bibliografia històrica sobre la premsa comarcal catalana fa que Guillaumet hagi de basar la seva fonamentació històrica de la premsa comarcal en la coneguda *Història de la premsa catalana*, de Joan Torrent i Rafael Tasis, que, com és sabut, no pren en consideració les publicacions fetes a Catalunya en llengua castellana. En aquest sentit la manca d'obres de recopilació fa que no pugui analitzar-se com cal la incidència de la premsa comarcal que en llengua castellana ha tingut en la segona meitat del XIX una vitalitat extraordinària, d'«El Joven Vallense» de Valls a «La Montaña» de Manresa, passant per «El Ampurdanés» de Figueres, quan la premsa en català era residual i de vida efímera com «La Pàtria Catalana» de Valls, «L'Escut Igualadí» o «L'Esparvè» de Badalona, i serà en l'apartat de la premsa sota el franquisme, que l'autor coneix per referències directes de la seva vida professional com a cap de la secció de comarques al «Tele-Exprés», que el treball excel·leix partint dels seus treballs publicats anteriorment. En aquest apartat inclou mapes, taules, i especial relleu mereix el treball de sistematització estadística que interrelaciona el consum de premsa a nivell comarcal amb unes conclusions ben útils al nivell de quantificar la incidència d'aquesta premsa de tanta importància en la vida social, cultural i política de Catalunya.

En el llibre segon s'analitzen, per regions, les comarques del Principat, tot fent menció dels precedents històrics, dels títols més coneguts de la premsa

comarcal i de la situació de la comarca com a consumidora de premsa comarcal. Per raons d'impressió s'han aplegat en quaderns totes les reproduccions de cobertes que no van situades al costat del text sinó en bloc, a continuació del text de cada regió. La quantitat de dades i referències és, en aquest segon llibre, la part més valuosa de l'obra donat que complementat amb el llibre *La nova premsa catalana* possibiliten l'elaboració d'una història de la premsa comarcal per l'enorme cabal de referències malgrat que són, sovint, dels títols més importants. És de doldre, però, les errades tipogràfiques que poden alterar la fiabilitat, especialment numèrica, dels anys de vida de les publicacions esmentades. Tothom sap que l'obra de Tasis-Torrent és del 1966 i no del 1964 com s'escriu (p. 50) o que «Valls-Vilanova-Barcelona» no és del 1833 quan el ferrocarril encara era per inventar essent una publicació commemorativa de l'arribada del «camí de ferro», com se'l coneixia aleshores (p. 291). Però la *Revista de Gerona* no neix el 1878 (p. 277) ni *Vallèpolis* mor el 1975 (p. 252). Naturalment moltes errades són imputables als calcs sistemàtics de l'obra de Tasis-Torrent, d'altres a errors en les dades i els típics dels «follets» d'impremta i són perfectament comprensibles en obres d'aquesta envergadura que parteixen gairebé de zero i han de construir-se a partir de només un treball personal. De bon segur que si Guillemet hagués comptat amb la presència dels censos locals que edita l'Institut Català de Bibliografia, les seves recopilacions hagueren tingut una major consistència. Malgrat tot el conjunt de referències (títols i anys especialment), és francament impressionant pel seu valor quantitatiu i avala perfectament allò més important, les conclusions del que per Guillemet és un model català de

periodisme popular consolidat per més d'un segle i mig d'història gràcies a ser un model territorial descentralitzat, un model també de pràctica no professional del periodisme empresarial, i un factor fonamental en la normalització de l'ús públic de la llengua que ha esdevingut majoritari en els anys trenta i en els setanta.

El llibre tercer aplega els títols que recollits per Torrent i Tasis són ordenats per regions i comarques oferint quatre dades en una visió general de síntesi. Més interès ofereix el cens general provisional de la premsa comarcal 1939-1981, que, elaborat pel mateix Guillemet, amb les mateixes quatre dades (fundació i mort, propietat, periodicitat i llengua), ve a ser la primera recopilació exhaustiva de la premsa informativa comarcal de la postguerra. S'afegeixen, a més, dos censos també ja publicats: el del Congrés de la premsa comarcal (1981) i els de les guies «provincials» del Departament de Cultura (1981-1982).

En conjunt l'obra presenta una factura desigual en els seus components donada la manca de bibliografia de treball que possibiliti la síntesi operativa i és en allò que l'autor coneix més bé, l'anàlisi per comarques de les publicacions comarcals, on destaca el mèrit de recopilació. El gran mèrit, però, és, ultra el valor documental, el factor de coneixement que significa d'una realitat, sovint marginada en els estudis barcelonins, que ha contribuït poderosament al ressorgir d'una consciència nacional catalana tot acomplint, amb pocs mitjans tècnics sovint, la finalitat essencial, esdevenir l'òrgan de comunicació primari d'una comunitat local o comarcal. En aquesta línia el meritori treball de Guillemet té el doble èxit de ser, en el decurs dels seus anys també de dedicació, motiu de sensibilització i alhora

estudi específic d'una categoria prou important en el teixit comunicatiu de Catalunya.

J.M. Figueres

Frank Böckelmann, *Formación y funciones de la opinión pública*. Gustavo Gili (ed.), Barcelona 1983.

Las investigaciones sobre el impacto de los medios de comunicación, sujetas en su mayoría al viejo esquema del estímulo/respuesta, parecen haber invertido aquella teoría inicial de la aguja hipodérmica. Algunos investigadores consideran ya que los medios de comunicación de masas tienen a corto plazo muy poca influencia directa sobre el lector, oyente o espectador, y que en realidad los cambios de actitud o de opinión vienen dados por las relaciones interpersonales.

Esta situación ha permitido que se pueda plantear la necesidad de un análisis de los medios de comunicación en su contexto social, es decir, de cara a una mayor comprensión de la comunicación social, en lugar de la investigación como un medio de conocimiento de las formas de persuasión.

En *Formación y funciones sociales de la opinión pública* (1975), Frank Böckelmann se plantea un marco diferente para abordar el estudio de los medios de comunicación de masas: la comunicación de masas como una forma especial de comunicación social en el período del capitalismo tardío y la incapacidad de los análisis del impacto para comprender la verdadera importancia de esta comunicación. Resulta una obra

y un punto de vista muy interesante por cuanto intenta subvertir el marco general de discusión sobre la comunicación de masas y las propuestas de democratización que tienden a considerar emisor y público como dos elementos separados en el proceso comunicativo social.

La comunicación de masas ha ampliado notablemente la opinión pública política, pero, a la vez, la opinión pública —en el sentido burgués del término— y la comunicación interpersonal —lo privado— tienden a desaparecer presionados por este espacio público. Incluso las funciones de la familia tradicional como centro de producción y agente de socialización tienden a desvanecerse a consecuencia de esta dilatación del espacio público. La progresiva complejidad social hace que los intereses y necesidades particulares no puedan ser resueltos más que a través de las instituciones sociales, es decir, de una forma social. Ahora el espacio público no puede permitir la creación de una opinión política generalizada, pues la presión de las clases asalariadas por participar en la vida política necesita de nuevos mecanismos estabilizadores del sistema social. Mecanismos que sigan manteniendo el predominio de unas clases sobre otras: se trata, tal como plantea Böckelmann, de organizar el «cómo» hablamos y «de qué» hablamos.

La producción de sentido ya no puede realizarse exclusivamente a través de nuestras vivencias inmediatas y concretas; nuestra percepción del mundo ha variado con los medios de comunicación y tendemos a formas vivenciales más abstractas. El autor elabora un nuevo marco teórico para el estudio de la comunicación de masas derivado de la teoría de los sistemas de Niklas Luhman y define la producción de sentido